

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ  
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ  
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

**РЕФЕРАТ**

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

**Освітній ступінь магістр**

на тему:

**ВИХОВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ  
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**Виконала:**

студентка II курсу, 610аз групи  
спеціальності 012 Дошкільна освіта  
Освітня програма: Дошкільна освіта  
Зінченко Олександра Олександрівна

**Керівник:** к.п.н, доцент

**Трофаїла Наталія Дмитрівна**

**Рецензент:** доктор філософії, доцент

**Черніченко Людмила Анатоліївна**

Умань – 2023 р.

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	3
<b>РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</b> .....	6
1.1. Проблема виховання особистісної ідентичності у психолого-педагогічній літературі.....	6
1.2. Сутність, структура та зміст особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.....	10
<b>РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</b> .....	21
2.1. Вивчення стану виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	21
2.2. Педагогічні умови та методика виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку в сучасному закладі дошкільної освіти.....	53
<b>РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МЕТОДИКИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</b> .....	62
3.1. Експериментальна перевірка педагогічних умов та методики виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.....	62
3.2. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	69
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	79
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	81

## ВСТУП

Сучасні кардинальні перетворення у соціально-економічній сфері держави, зміни освітніх пріоритетів посилюють увагу до особистості як активного суб'єкта життєдіяльності. Ці зміни відобразились у трансформації суспільної, індивідуальної свідомості та у зміні змісту соціальної ідентичності, що вплинуло на процес входження дітей до світу дорослих, привласнення ними цінностей та моральних еталонів, які визначають соціальну поведінку людей. Результатом означених соціальних змін у суспільстві є прояв особистісної ідентичності.

Особлива увага педагогів і психологів нині звертається на пошук та розробку таких виховних технологій, які б сприяли розвитку високоморальної, ціннісної системи дитини, її особистісному зростанню та впливали на становлення особистісної ідентичності, зокрема у дошкільному віці.

Теоретичні засади проблеми особистісної ідентичності закладено у філософських та психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених. Так, проблема виховання зростаючої особистості знаходилась у колі наукових інтересів І. Беха, Т. Гриців, К. Журба, Е. Еріксона, В. Дереш, а також Н. Слюсаренко, Н. Гавриш, О. Кононко, О. Рейпольської та інших.

Актуальність проблеми дослідження, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також необхідність подолання вказаних суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку»*.

**Мета кваліфікаційної роботи** теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови та методику виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення означеної мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури схарактеризувати теоретико-методичні засади виховання особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку, уточнити сутність поняття «особистісна ідентичність старшого дошкільника», структуру цього феномену.

2. Визначити критерії, показники, схарактеризувати рівні вихованості особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку.

3. Теоретично обґрунтувати та розробити педагогічні умови та методику виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

4. Здійснити експериментальну перевірку педагогічних умов та методики виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

**Об'єкт дослідження** – процес виховання особистості старших дошкільників.

**Предмет дослідження** – педагогічні умови та методика виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

**Методи дослідження:**

➤ *загальнотеоретичні:* аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, дефініційний аналіз з метою теоретичного вивчення базових понять дослідження;

➤ *емпіричні:* констатувальний, формувальний етапи педагогічного експерименту, проміжний зріз результатів експерименту, спостереження, бесіди, діагностичні методи; методи візуалізації (таблиці, схеми).

**Практична значущість результатів дослідження:** Матеріали дослідження можуть бути використані у роботі вихователів закладів дошкільної освіти в процесі виховання дітей дошкільного віку, науковцями, викладачами закладів вищої освіти для підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

**Апробація результатів дослідження.** Зінченко О. «Виховання особистісної ідентичності у психолого-педагогічній літературі». Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкіллі : зб. матеріалів Всеукр. наук.конф. здобувачів вищ. освіти та молодих науковців (м. Умань, 9 листоп. 2023 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [голов. ред. О. М. Мельникова; відпов. за вип. Залізняка А. М.] – Умань : Візаві, 2023. С. 37-40.

**Експериментальна база.** Дослідження було проведено в Початковій школі № 1 Уманської міської ради Черкаської області.

**Структура та обсяг роботи.** Випускна кваліфікаційна робота має таку структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Повний обсяг роботи 85 сторінок. У списку використаних джерел 55 найменувань.

## ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано новий підхід до вирішення актуальної проблеми виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку. Узагальнення результатів проведеного дослідження дає підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури схарактеризовано теоретико-методичні засади виховання особистісної ідентичності дітей старшого дошкільного віку, уточнено сутність поняття «особистісна ідентичність старшого дошкільника» як внутрішню динамічну структуру, яка інтегрує уявлення дитини про себе відносно інших людей та оточуючого середовища, утверджує, розширює та поглиблює визначення нею себе для себе та забезпечує цілісність і тотожність особистості. У складі особистісної ідентичності визначають такі елементи, як самоідентифікація, самооцінка, гендерна ідентичність та соціальна ідентичність.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено структурні компоненти особистісної ідентичності старшого дошкільника: когнітивний (сукупність уявлень і знань особистості про себе, усвідомлення безперервності і тотожності власного Я); емоційно-ціннісний (уміння емоційно оцінити себе у сім'ї та соціумі, виразити емоційне ставлення того чи іншого героя, професії, людини тощо); поведінковий (практична активність, самостійність, рефлексія власної поведінки відповідно до того чи іншого суб'єкту ототожнення).

2. Відповідно до змістової структури визначено критерії та показники вихованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку: когнітивний критерій (усвідомлення дитиною приналежності до певної статі, вміння розуміти власні емоції і настрої, усвідомлення самого себе в соціумі (самооцінка), вміння ідентифікувати себе в соціумі, порівнюючи з іншими), емоційно-ціннісний критерій (здатність охарактеризувати себе, дати собі оцінку стосовно сім'ї та соціуму, виразити

емоційне ставлення того чи іншого героя, професії, людини тощо); поведінково-діяльнісний критерій (вміння ідентифікації, прагнення до ототожнення себе з позитивним прикладом інших та наслідування йому, ідентифікація та пояснення негативного прикладу).

Виявлено та схарактеризовано рівні вихованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, середній, недостатній.

Аналіз результатів констатувального експерименту засвідчив переважно недостатній та середній рівні вихованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

3. Теоретично обґрунтовано та розроблено педагогічні умови (забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками педагогічного процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей); створення емоційно-збагаченого середовища, спрямованого на виховання у старших дошкільників особистісної ідентичності; впровадження відповідного методичного забезпечення процесу виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку; підвищення рівня професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти щодо особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку) та методику виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку, завдання і зміст якої природно й органічно інтегруються в цілісний освітній процес, її зміст містить тематичні блоки: «Самоідентифікація», «Гендерна ідентичність», «Самооцінка», «Соціальна ідентичність».

4. Експериментально перевірено педагогічні умови та методику виховання особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку.

Порівняння даних констатувального та формувального етапів експерименту засвідчило, що відбулися значні позитивні зміни в рівнях вихованості особистісної ідентичності у дітей старшого дошкільного віку, що дає право стверджувати ефективність проведеного дослідження.

